

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ГРУПИ ПРОКУРОРІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Лапкін Андрій Васильович

кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

E-mail: an.lapkin@gmail.com

Ключові слова: прокурор, кримінальне провадження, група прокурорів, керівник органу прокуратури

Практика застосування положень КПК України щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням групою прокурорів показує чимало проблемних моментів, пов'язаних, зокрема, із тим, за чийм рішенням може створюватися така група, змінюватися її персональний склад тощо.

В кожному випадку рішення про створення групи прокурорів має прийматися на основі положень відповідних нормативних актів, які регламентують участь прокурорів у кримінальному провадженні, а саме Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), Закону України «Про прокуратуру», а також Наказу Генерального прокурора України № 4 гн від 19.12.2012 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». При цьому основним джерелом нормативного врегулювання вказаних питань є КПК України, оскільки ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» відсилає до його положень з приводу повноважень прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство. Крім того, п. 2.4. Наказу Генерального прокурора України № 4 гн від 19.12.2012 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» зобов'язує керівників органів прокуратури у разі необхідності створювати групи прокурорів і призначати старшого прокурора групи відповідною постановою, проте не конкретизує, у яких випадках це можливо, і хто має приймати рішення про створення групи прокурорів. Отже, у вирішенні цього питання необхідно керуватися нормами КПК України.

Так, питання призначення та заміни прокурора регламентується ст. 37 КПК України. Згідно із ч. 1 цієї статті, прокурор, який здійснюватиме повноваження прокурора у

конкретному кримінальному провадженні, визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування. У разі необхідності керівник органу прокуратури може визначити групу прокурорів, які здійснюватимуть повноваження прокурорів у конкретному кримінальному провадженні, а також старшого прокурора такої групи, який керуватиме діями інших прокурорів.

З наведених положень можна зробити висновок, що за загальним правилом повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні здійснюється одним прокурором, однак у разі необхідності ці повноваження може здійснювати група прокурорів. Відповідне рішення про призначення конкретного прокурора або визначення групи прокурорів приймається керівником органу прокуратури.

Саме керівник органу прокуратури приймає рішення і про заміну членів групи прокурорів у випадках, визначених КПК України. Так, наприклад, згідно із ч. 3 ст. 37 КПК України, якщо прокурор, який у відповідному кримінальному провадженні здійснює повноваження прокурора, не може їх здійснювати через задоволення заяви про його відвід, тяжку хворобу, звільнення з органу прокуратури або з іншої поважної причини, що унеможлиблює його участь у кримінальному провадженні, повноваження прокурора покладаються на іншого прокурора керівником відповідного органу прокуратури. У виняткових випадках повноваження прокурора можуть бути покладені керівником органу прокуратури на іншого прокурора цього органу прокуратури через неефективне здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування.

У разі, коли група прокурорів створюється із числа прокурорів однієї прокуратури, якій «піднаглядне» відповідне кримінальне провадження, проблем у створенні групи прокурорів або заміні її членів не виникає, оскільки це вирішується керівником відповідної прокуратури. Однак складнощі мають місце у ситуаціях, коли до складу групи прокурорів необхідно включити прокурорів різних місцевих прокуратур, або, приміром, місцевої прокуратури і регіональної прокуратури.

Практика йде шляхом, коли відповідні рішення приймає керівник регіональної прокуратури або його заступник. Однак нормативні підстави саме такого варіанту розв'язання проблеми не є очевидними. Так, прокурор області або його заступник є керівниками органу прокуратури лише відносно прокурорів регіональної прокуратури, тобто можуть створювати групу лише із числа цих прокурорів. Однак відносно прокурорів місцевих прокуратур вони не є їх керівниками.

Приміром, у кримінальному провадженні № «...» заступник прокурора Волинської області своєю постановою включив до складу групи прокурорів у цьому кримінальному провадженні заступника керівника Луцької місцевої прокуратури, прокурора Луцької місцевої прокуратури та прокурора Володимир-Волинської місцевої прокуратури. Таке рішення викликало заперечення з боку сторони захисту, оскільки відповідний прокурор не являвся керівником органу прокуратури щодо жодного із членів створеної ним групи прокурорів.

Зауважимо, що ані КПК України, ані Наказ Генерального прокурора України № 4 гн від 19.12.2012 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» не регламентують подібних ситуацій. Тобто в такій ситуації слід керуватися положеннями ст. 37 КПК України, які надають відповідне повноваження керівникові органу прокуратури, але з практичного боку керівник однієї з прокуратур, прокурори яких були визначені членами групи прокурорів, не може одноосібно вирішувати це питання, включаючи або виключаючи зі складу групи прокурорів іншої прокуратури. Тож вирішення даного питання потребує участі керівників обох прокуратур. Однак яким чином вони можуть його вирішити (шляхом прийняття спільної постанови, чи окремих постанов тощо) не є зрозумілим.

Логічним (на думку практиків) шляхом виходу із цієї ситуації є прийняття відповідного рішення прокурором вищого рівня: керівником або заступником керівника

регіональної прокуратури. Однак слід враховувати, що такий варіант суперечить не лише положенням ст. 37 КПК України, а й правилам підпорядкування прокурорів, встановленим ст. 17 Закону України «Про прокуратуру». Так, відповідно до ч. 3 цієї статті, під час здійснення повноважень, пов'язаних з реалізацією функцій прокуратури, прокурори є незалежними, самостійно приймають рішення про порядок здійснення таких повноважень, керуючись при цьому положеннями закону, а також зобов'язані виконувати лише такі вказівки прокурора вищого рівня, що були надані з дотриманням вимог цієї статті. Прокурори вищого рівня мають право давати вказівки прокурору нижчого рівня, погоджувати прийняття ним певних рішень та здійснювати інші дії, що безпосередньо стосуються реалізації цим прокурором функцій прокуратури, виключно в межах та порядку, визначених законом.

Згідно із п. 1 ч. 3 ст. 17 Закону України «Про прокуратуру» прокурором вищого рівня для прокурорів, керівників та заступників керівників підрозділів місцевої прокуратури є керівник місцевої прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків. Тобто прокурор області або його заступник не можуть безпосередньо приймати процесуальні рішення, обов'язкові для прокурорів місцевих прокуратур, оскільки прокурором вищого рівня для них є керівник місцевої прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків. В той же час, згідно із п. 3 ч. 3 ст. 17 Закону України «Про прокуратуру», для керівників або заступників керівника місцевої прокуратури прокурором вищого рівня є керівник відповідної регіональної прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків. Таким чином, відповідний прокурор області може приймати рішення про включення до складу групи прокурорів лише керівника або заступника керівника місцевої прокуратури, хоча зрозуміло, що прокурори, які займають адміністративні посади, не будуть виконувати свої процесуальні обов'язки у тому ж обсязі, що «рядові» прокурори прокуратури.

На наш погляд, практичне вирішення такої ситуації має бути таким: у разі необхідності створення групи прокурорів з числа прокурорів різних прокуратур, які знаходяться у межах територіальної юрисдикції регіональної прокуратури, рішення про створення групи прокурорів має приймати керівник регіональної прокуратури (його заступник), який як прокурор вищого рівня доводить його до керівників відповідних місцевих прокуратур. А вже ті своїми наказами призначають конкретних членів групи у межах визначеної прокурором вищого рівня квоти.

Разом з тим, дане питання уявляється необхідним вирішити на законодавчому рівні (шляхом надання відповідного повноваження керівнику прокуратури вищого рівня), а до моменту внесення відповідних доповнень до КПК України – регламентувати його на рівні галузевого наказу Генерального прокурора України № 4 гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні».